

Рецензия

**по конкурс за академична длъжност „професор“
по професионално направление 4.4.Науки за земята
/регионална, политическа география и сигурност/
към катедра „Регионална и политическа география“,
- ГГФ, СУ „Св. Кл. Охридски“**

**Рецензент: проф. дн Димитрина Нанева, катедра “Регионално
развитие“, ГГФ, СУ “Св. Кл. Охридски“**

В конкурса за “професор“ по професионално направление: 4.4. Науки за земята/регионална, политическа география и сигурност/, обявен в Държавен вестник, бр. 103/27.12.2016г. и в посочения срок, документи за участие е подал само един кандидат – доц. д-р Марин Рахнев Русев. Всички документи, депозиранни от доц. д-р Марин Р. Русев отговарят на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в РБ/ЗРАСРБ/ и на Правилника за прилагането му в СУ.

За участие в конкурса доц. д-р М. Русев е представил списък с 39 публикации за времевия отрязък: 2003-2016гг., обособени в три раздела. Първият от тях: “Научни монографии, учебни пособия и сборници“ съдържа осем позиции, от които две са монографии/една от тях е в съавторство- доц. М. Русев е първи съавтор/, три учебни пособия/две от тях в съавторство-доц. М. Русев е първи съавтор в едно от тях/, а третото е в електронен вид и три сборника/два от тях в съавторство- доц. М. Русев е първи съавтор/. Вторият раздел: „Научни студии и статии“ включва 22 позиции, от които 10 студии и 12 статии; 4 от тях са на английски език, една –на френски и една – на полски език; статиите на английски език са публикувани в полски сборници, и една статия, на френски език в съавторство-доц. М. Русев е първи съавтор/-в румънски сборник/. От другите студии и статии, публикувани на български език, пет са в съавторство- в четири от тях доц. М. Русев е първи съавтор.

В третия раздел: “Публикувани доклади в сборници от научни конференции“ са представени 9 позиции; от тях 5 са на английски език, т.е. доклади, представени на международни конференции. Пет от тези доклади са в съавторство, като в два от тях доц. М. Русев е първи съавтор.

И в трите упоменати раздела включените научни трудове на доц. М. Русев са написани след избора му за доцент през 2003г.; броят на страниците на научните трудове от трите раздела възлиза над хиляда страници...

Общият брой на публикациите на доц. М. Русев за периода 1987-2016г. е 126. В Web of Science, Scopus, CEEOL, JSTOR, EBSCO цитираните публикации на кандидата са съответно/брой/-2,1,3,2,4.; в Националната библиография на РБ доц. М. Русев има 84 индексирани публикации: книги, статии, дисертация; в Karlsruher Virtueller Katalog -12 индексирани документа, в WorldCAT-4 индексирани документа, в Library of Congress-1 индексирани документ, в ИНИОН РАН и Центр“Либнет“- по 1 индексирани документ. Тези факти най-малкото потвърждават признанието, с което се ползва авторът всред българската и международната научна общност като задълбочен и сериозен изследовател на проблематиката в полето на регионалната и политическа география и сигурност. Изводът се подкрепя и от представената „Авторска справка за цитиранията“/в нея не са включени автоцитатите /, чиито списъчен брой възлиза на 175!

Доц. М. Русев преподава първоначално на длъжност главен асистент в катедра „Социално-икономическа география“-ГГФ, СУ/1998-1999/, а от 2000г. е вече главен асистент в катедра „Регионална и политическа география“. След хабилитацията си - 2003г. кандидатът води редица лекционни курсове в две университетски степени – бакалавърска и магистърска; в бакалавърска О/К ст. лекционните курсове, които води доц. М. Русев са с фундаментален характер: Политическа география, Регионална социално-икономическа география на страните от Източна Европа, Азия и Африка, Регионална социално-икономическа география на страните от Западна Европа, Америка и АТР, Световно стопанство и др, или общо шест задължителни дисциплини и 6 избираеми. Особено място в тази широка палитра от научни интереси и професионални знания на кандидата заема лекционният курс: Геополитика на Кавказкия регион, в спец. “Арменистика и Кавказология“, ФКНФ, СУ.

В магистърските програми, чиито ръководител и съставител на учебния план е доц. М. Русев – МП „Културна и политическа география“ и МП “Планиране и управление на териториални системи“ лекционните му курсове са пет на брой, от които три задължителни; в МП „Регионални геоенергийни ресурси и стратегии“, доц. М. Русев има два лекционни курса, един от които е задължителен; в МП “Език и културно пространство“- ФСлФ, СУ, - един задължителен лекционен курс: “Културна и политическа география“. Доц. М. Русев е и съставител на учебния план на МП “Регионални геоенергийни ресурси и стратегии“. Кандидатът защитава високото ниво на специализирано академично образование и знание, като непрекъснато разработва нови лекционни курсове в двете О/К степени-бакалавърска и магистърска – съответно над 15 в първата и над 20 във втората.

Успоредно с тази интензивна преподавателска и научна дейност в СУ, доц. М. Русев е и хоноруван преподавател в ПУ "Паисий Хилендарски" – филиали Смолян и Кърджали; в първия филиал той преподава повече от 20 години, във втория - над 10 години. Заслужено признание за професионалните качества и научна компетентност на доц. М. Русев е изборът му за ръководител катедра "Регионална и политическа география" в течение на два поредни мандата/2008-2016/. Същевременно в този период кандидатът е член на Общото събрание на СУ, член на Факултетния съвет на ГГФ, СУ, член на Експертния съвет на Центъра за въздушно наблюдение към СУ, член на Националния консултативен съвет на „Проект Конвенциите от Рио“/2006-2010/. Също така доц. М. Русев участва в подготовката на 4 от пехотните батальони на БА, изпълняващи мисии в Ирак, в подготовката на 2 от взводовете, изпълняващи мисия в Афганистан; има над 20 изнесени лекции при ежегодни командирски сборова във военни подразделения в страната, над 10 изнесени лекции във ВА "Т.С. Раковски", както и над 10 изнесени лекции в Дипломатическия институт към М-во на външните работи на РБ. За своята високо родолюбива дейност доц. М. Русев е награден с „Грамота „ от министъра на отбраната на РБ- 2012г. и с „Грамота“ от Началника на НВУ "В.Левски"- гр. В.Търново същата година.

Важно място в професионалната биография на доц. М. Русев заемат контактите му с преподавателите и учениците в основното и средното ни образование. Сам бил учител по география в периодите: 1981-1986г.-гр.Сливен, и 1986-1990г.- гр. София доц. М. Русев е отблизо запознат с проблемите на учителското ни съсловие. Това е стимул, който продължава да е водещ за специалния му интерес и внимание към тази професионална общност. Доц. М. Русев има над 50 изнесени лекции пред аудиторията на ученици и учители в цялата страна. Учредяването на Асоциация на професионалните географи и регионалисти през 2014г., чиито председател е доц. М. Русев е естествен завършек на този процес, осигуряващ и пряка трансляция на академичното знание в системата на българското основно и средно образование; този свой граждански дълг кандидатът изпълнява и чрез съавторство в написването на учебниците по география за 5. и 7.клас. Статутът на „национален консултант“ по география, който има от 2009г. до днес доц. М. Русев, на ежегодните национални състезания по информационни технологии – гр. Благоевград, е друго, „допълващо“ поле и изява на тази негова позиция.

Професионалната активност и научната компетентност на доц. М. Русев намират израз и чрез участието му в редица редакционни екипи, ползващи се сред широката научна общност с авторитет. Това се дължи най-вече на неотклонния стремеж на кандидата към обективност и задълбоченост в разработването на научните проблеми,

и съответно предявяване на същите изисквания към самите автори, представящи позициите си писмен текст. Показателен пример в това отношение е участието на доц. М. Русев в следните редколегии: на сп. „Геополитика“/от 2003г. доц. М. Русев е неин член/, на научната конференция „География и регионално развитие“/2004-2010- участие на доц. М. Русев/, на Годишника на СУ “ Св.Кл.Охридски“, книга “География“-участие на доц. М. Русев от 2012г. насам, на Първата международна конференция “Човешки измерения на глобалните промени в България“, СУ- 2004г., на Седмата международна конференция „Сигурност в епохата на глобални промени“, СУ-2011г. и др.

Умението на доц. М. Русев за работа в екип, особено по отношение на „чуваемостта“ и използването на задълбочена аргументация на едно или друго виждане или позиция, са основна предпоставка за тематично широката му научно-проектна дейност. Кандидатът има участие в 15 проекта за периода 1990-2016гг., шест от които са международни, а той самият е ръководител на десет от тях, както и на един международен.

Важно място в академичната преподавателска дейност на доц. М. Русев е пълната му интелектуална и личностна отдаденост на подготовката и научното израстване на магистри и докторанти т.е. кандидатът практически осъществява питагорейския принцип за приемственост на научните идеи. Той има в преподавателската си практика на „доцентския паспорт“ записани повече от 60 научни ръководства на защитили дипломанти в магистърски степени; от 15 зачислени редовни и задочни докторанти доц. М. Русев може да се гордее с успешната защита на докторска теза на осем от тях!

В „Авторската справка за приносния характер на научните трудове“ доц. М. Русев отбелязва пет предметни или обектни изследователски географски направления; това са политическа география, устойчиво развитие, география на страните, обществена география на България, научно-изследователска логистика/за средното и висшето географско образование в РБ/. Този „административен“ подход в някаква степен прекъсва нишката на широкия изследователски интерес на доц. М. Русев в областта на географската наука, доколкото механичното разделяне на научната тематика нито е рационално оправдано, нито е дори технически и технологично възможно. Макар и формално коректно, подобно „обособяване“ на авторските „теми“ само въвежда „разграничителни линии“, които в полето на „чистата наука“ практически не съществуват. Ето защо, например, политическата география/геополитика/стратегия, електорална география, географски аспекти на сигурността/ не може механично да се обособи от „устойчивото развитие“ или пък от обществената география на България

или научно-образователната логистика. Петте обектни географски направления, посочени в „авторската справка“ на доц. М. Русев, практически представляват различни изследователски подходи по отношение на обекта и предмета на географската наука. От друга страна, използването на математически и статистически методи в изследователската практика, представящи географията като „високотехнологична наука-.../включващи-бел.м./ ГИС и дистанционни наблюдения“/Обществена география, 2008, с.9/ е една заслужаваща доверие „методология“, стига тя да не се абсолютизира и поради това да се сведе до задължителна изследователска методика/търсенето на алгоритъм!/. В един определен период на общественото ни развитие подобна методика безспорно би имала и възпиращо, „анти-идеологическо“ въздействие...Все пак обаче географията, като хорологична наука, е и обществена наука. И превръщането ѝ в чисто „природо-математическа“, не отчитаща ролята най-вече на „случайния фактор“ в антропогенна среда-било то лидер, прослойка, партия, идея и т.н. може да доведе до несъстоятелност, особено в геополитиката/геостратегиата при разработването на сценарии и хипотези. Ето защо тази „парадигма“ за сега остава дискуссионна.

Това доказват и социологическите резултати от редица изследвания – на наши и чуждестранни агенции, на нагласите и очакванията на избирателите и на електоралното им поведение. Известен факт е, че прогнозните резултати на агенциите често се разминават с окончателните, т.е. математическото моделиране на антропогенната среда се оказва не винаги надеждна „методика“...

В това отношение представената от доц. М. Русев монография в съавторство – „Електорална география на България“, 2010г. има предимството, че се занимава с „отминал исторически период“ и едно, образно казано, „утаено участие“/нагласи и очаквания на електората/- 20-годишен преход на РБ. Макропространственото обобщаване на изборните резултати от електоралното поведение на българския избирател за споменатия период предпоставя обаче изработването на модела „географски паспорт“- несъмнен научен принос на доц. М. Русев /вж. Цит. съч., сс. 116-121/. Авторът го определя като „отворена информационно-статистическа система“, притежаваща неограничена възможност за „добавяне на показатели в него“; що се отнася обаче до получените резултати от корелационните връзки между културно-политическите и електорално-поведенчески индикатори, кандидатът сам твърди, че те не дават „...възможност за извеждане на коректни изводи от научна гледна точка“, но „...могат да послужат като индикативна основа...“ на бъдещи изследвания в тази област. Тази позиция на доц. М. Русев ясно изразява неговата

научна обективност и безкомпромисност, творческа самостоятелност и самокритичност.

Другата монография, представена от доц. М. Русев за участие в конкурса за „професор“ - „Обществена география“, 2008г., разкрива по безапелационен начин богатството и многообразието от теоретични и методологически идеи, които кандидатът е „капитализирал“ в научното си развитие като професионалист-географ, както и техния авторски прочит, засягащ „...изследователските парадигми в географията, структурата и мястото на географията в системата на научното познание, подходи и методи на изследванията по обществена география“ и др./Цит. съч., с5/.

Оттук следва и логическата връзка между обществената география и политическата география и геополитика, на която кандидатът посвещава съществена част от научната си енергия и време. Оценявани като „упадъчни буржоазни течения в географската наука“ в периода 1945-1989г., политическата география и геополитиката стават фокус на прекия научен интерес на доц. М. Русев. Той не само е един от съставителите на двата сборника от статии, посветени на класиците на политическата география и геополитиката, публикувани в 2003г. и 2009г./преработено и допълнено издание, с предговор и биографични данни за авторите, написани от доц. М. Русев /, но успява и тук също да резюмира своя „авторова идея“; това е позицията му за присвояване на „интердисциплинарен статут“ на политическата география, геополитиката и геостратегията. Така категорията „геополитическо положение“ на дадена страна в качеството ѝ на „най-важна и концептуална подкатегория на системната категория „географско положение“ заема полагаемото ѝ се място в съвременния геополитически анализ на българските автори, занимаващи се с него. Значима е и авторската идея за „пасивна и активна геостратегия“, следваща от мястото на България в геополитическата структура на Балканите, Европа и света. В резултат доц. М. Русев постулира идеята и разработва в „аудиторни условия“ модела на „географския паспорт“ или както той сам също го определя като „иновативен и без авторов аналог синтетичен метод за сравнителен анализ на отделни региони и страни“. Методът заляга в основата на 6-те от 8 –те успешно защитени докторски тези, изготвени под научното ръководство на доц. М. Русев и е сериозна заявка за създаване на българска научна школа в това направление.

Интердисциплинарният статут на поведенческата и електорална география се аргументира от друга страна с възможността за оптимизиране на административно-териториалното устройство на страната чрез изработването на взаимно –обвързани географски паспорти и съответстващите им електорални паспорти. Този извод дава тласък на идеята за прецизиране на критериите, индикаторите и показателите за

ефективност в обществената география. Визията за широк обществен отзвук на подобно начинание и методика води кандидата до използването на целенасочени мерки за „подобряване на обществената информационна достъпност ... до ресурси и методологични указания“ в областта на „Науки за земята“ вж./вж. „Обществена география“ сс.575-660, където са цитирани над 3 000 информационни ресурси!/. Действително такъв практико-приложен подход е рядко срещан в сред съвременната ни научна общност- подход, пряко обвързан и пряко следващ от мисията на академичното образование, а именно: бъдещите представители на българската научна общност още от студентската скамейка да бъдат запознати и да бъдат „част“ от най-съвременните тенденции и позиции на академичната наука и познание, както и да имат основателна претенция за водещо място в тях.

Анализът на приносния характер на научните трудове на доц. М. Русев, учебната и изследователската му дейност водят до извода за несъмнен научен принос и професионален авторитет на кандидата в отбелязаните области на научното направление Науки за земята/регионална, политическа география и сигурност/. От своя страна те удовлетворяват напълно и изцяло всички изисквания съгласно ЗРАСРБ, включително допълнителните препоръчителни критерии, приети от Научния съвет на ГГФ, СУ за присвояване на академичната длъжност „професор“ на доц. д-р М. Русев .

И накрая – няколко твърдения по отношение на „сигурността“ и нейния анализ, проведен от доц. М. Русев – едно понятие, останало малко „в страни“ от предходното изложение. В цялост методологическият подход на кандидата при анализа ѝ се ръководи от презумпцията, че трябва задължително да се търсят и акумулират „комплексните характеристики“ на сигурността. В настоящия исторически етап – началото на ХХІв. това е и нейно предимство, и нейн дефицит. Защото, както отбелязва доц. М. Русев „...гарантирането на военната сигурност не е достатъчно...сигурността придобива нови измерения и включва противодействието на процеси и явления, с които армиите не са в състояние да се справят.“ /Политическа география, геополитика и сигурност, 2017, с.62/. Именно тази съдържателна отлика на сигурността в съвременните условия, т.е. образно казано- „динамичност на сигурността“, доц. М. Русев доказва чрез прилагането на аналитико-синтетичния подход в анализа ѝ.

За мен е било удоволствие обсъждането на отделни научни теми и проблеми, особено в областта на геополитиката и геостратегията с доц. М. Русев. До момента, независимо от много сходни възгледи по определени теми – например, Mitteleuropa- геополитика и гео-стратегия, нямаме съвместни публикации.

Заключение: Констатираните приноси в научната, учебната и научно-изследователска дейност на кандидата - доц. М. Русев, съответстват напълно на проблематиката на

регионалната, политическа география и сигурност. За мен това е достатъчно основание да препоръчам на членовете на научното жури – при това с дълбока убеденост, да гласуват решение за присъждане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 4.4. Науки за земята/регионална, политическа география и сигурност/ на доц. д-р Марин Рахнев Русев.

21.04.2017г.

Христина Ханева
/ Х. Мис /